

ВПЛИВ ЯКОСТІ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Подібно до того, як буває хвороба тіла,
буває також хвороба способу життя.*
Демокріт

З часів існування людини, її здоров'я формувалося і формується під впливом природних факторів навколишнього середовища. Але з моменту виникнення цивілізації важливий вплив мають антропогенні фактори. Бурхливий науково-технічний прогрес, поява нових складних видів трудової і розумової діяльності змінюють звичайний ритм життя. Зменшення фізичного навантаження і збільшення нервово-емоційного напруження, погіршення екологічних умов призводять до суттєвого порушення функцій організму людини. Комплексним показником стану людського суспільства є рівень здоров'я самих людей. Здоров'я – це не тільки відсутність фізичних дефектів і захворювання. Це стан повного фізичного, духовного і соціального добробуту. Дедалі все ширше коло людей усвідомлює, що здоров'я є найбільшою індивідуальною і соціальною цінністю. Незважаючи на це, кількість хворих неухильно збільшується, а тривалість життя – зменшується.

Здоров'я людини залежить від багатьох факторів. Вважається, що приблизно на 50% здоров'я визначає спосіб життя (умови праці, звички, харчування, моральне і психологічне навантаження, матеріально-побутові умови, взаємовідносини в сім'ї тощо). На 20% здоров'я залежить від генотипу і на 20% - від стану природного середовища (клімату, стану геосфери, рівня забруднення довкілля). І лише на 10% здоров'я обумовлене системою охорони здоров'я.

Україна дуже неоднорідна за рівнем екологічного розвитку, ступенем урбанізації, способом життя, рівнем медичної допомоги, віко-статевим складом тощо. У структурі загальної захворюваності населення все помітнішими стають хвороби, у виникненні яких провідна роль належить екзогенним факторам, що пов'язані з порушенням та небезпечним забрудненням довкілля. Регіональний аналіз захворюваності свідчить про те, що населення центрального регіону найчастіше хворіє на новоутворення, хвороби крові та кровотворних органів, ендокринні захворювання тощо. Очевидно, що, крім інших несприятливих факторів навколишнього середовища, характерних для цього регіону, вагомим є радіаційне забруднення.

Таблиця 1 - Захворювання населення Кіровоградської області за класами хвороб (кількість уперше в житті зареєстрованих випадків захворювання)

Усі захворювання	на 100 тис. населення					
	2000	2005	2010	2011	2012	2013
	59225	56588	62754	60823	59864	60377
у тому числі деякі інфекційні хвороби	3314	2934	2609	2804	2582	2632
новоутворення	883	920	858	906	996	970
хвороби крові, кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	388	423	436	427	429	399
хвороби ендокринної системи, розладу харчування та порушення обміну речовин	1236	997	1062	976	1040	1110
розклади психіки та поведінки	512	577	472	415	441	387
хвороби нервової системи	1035	911	944	1026	1066	1108
хвороби ока та його придаткового апарата	2978	3121	3191	3231	3405	3448
хвороби вуха та соскоподібного відростка	1666	1672	1765	1845	1813	1852
хвороби системи кровообігу	4770	3961	4181	4218	4371	4188
хвороби органів дихання	22766	22582	28650	27069	24908	25886
хвороби органів травлення	2697	2473	2429	2469	2532	2557
хвороби шкіри та підшкірної клітковини	4233	3378	3553	3298	3393	3381
хвороби кістково-м'язової системи і сполучної клітини	2781	2554	2516	2328	2399	2443

хвороби сечостатевої системи	3762	4411	3780	3771	3864	3559
вагітність, пологи та післяпологовий період	4753	5668	4373	4199	4354	4064
окремі стани, що виникають у перинатальному періоді	29315	23408	16789	16644	15757	13182
уроджені аномалії (вади розвитку), деформації та хромосомні порушення	227	154	174	207	212	231

*Дані головного управління статистики у Кіровоградській області.

В Кіровоградській області нині спостерігається зростання загальної захворюваності (табл.1). У здоров'ї населення Кіровоградщини в останні роки намітилась ціла низка негативних тенденцій, багато з яких значною мірою пов'язані з тяжкою екологічною ситуацією. Зростає захворюваність на злоякісні новоутворення. Якщо у 2000 році кількість хворих, які перебували на обліку в медичних закладах, становила 18840 осіб, то у 2013 році - вже 23475. На кінець 2013 року кількість хворих активним туберкульозом досягла 1126 осіб.

Зміни в стані здоров'я населення, обумовлені впливом факторів навколишнього середовища, які породжені людиною і її господарською діяльністю, і мають переважно негативний вплив на організм. Для людей неабияку загрозу мають хімічне, радіоактивне, бактеріологічне забруднення ґрунту, води, повітря й продуктів харчування, а також шуми, вібрації, електромагнітні поля та інші фізичні забруднення середовища. Це призводить до збільшення захворювань, народження неповноцінних дітей, передчасного старіння і смерті. Однією з найпоширеніших реакцій організму на вплив антропогенних факторів є отруєння (токсикози), яке розвивається внаслідок надходження в організм токсикантів у небезпечних концентраціях. Також «хворобою XX століття» стали алергічні реакції, злоякісні пухлини, уроджені аномалії. Головна причина - забруднення атмосфери.

На стан здоров'я значно впливають штучні стійкі органічні забруднювачі (CO_3^{2-}), які втручаються в дію гормональної ендокринної системи чи навіть руйнують її. Наслідками є затримання розумового розвитку, репродуктивні проблеми, онкозахворювання тощо. CO_3^{2-} не розчиняються у воді, накопичуються у харчовому ланцюзі, стійкі у природному середовищі. Вони мають спорідненість із жировою тканиною живих організмів; накопичуються в організмах тварин і людей, потрапляючи перш за все через продукти харчування.

Значною мірою забрудненню довкілля сприяє хімізація сільського господарства. Останнім часом з'явилося багато доказів зв'язку між використанням хімікатів у сільському господарстві та раковими захворюваннями. Був встановлений прямий зв'язок між забрудненням ґрунту пестицидами і первинною захворюваністю дітей неонатального періоду розвитку, частотою уроджених вад. В Кіровоградській області використання мінеральних добрив зросло в геометричній прогресії, становило 819,9 тис. ц у 2013 році і збільшилось в порівнянні з 2000 роком у 22 рази.

До антропогенних факторів можна віднести також і соціально-економічні фактори, які є визначальними і обумовлені виробничими відносинами. До них належать нормативно-правові фактори: законодавство про працю, практика державного і громадського контролю за його дотриманням; соціально-психологічні фактори: ставлення працівника до праці, спеціальності та її престижу, психологічний клімат у колективі; економічні фактори: матеріальне стимулювання, система пільг і компенсацій за роботу в несприятливих умовах; технічні та організаційні чинники, які впливають на створення матеріально-речових умов праці.

Проблеми впливу на здоров'я мають не тільки теоретичне, а і велике практичне значення. Вони допомагають зрозуміти суть процесів, пов'язаних зі здоров'ям населення, вирішити складні питання суспільної охорони здоров'я. Необхідним є аналіз причин зміни рівня здоров'я, розроблення заходів профілактики регіонального або навіть локального характеру з урахування місцевих природно, еколого-гігієнічних та соціально-економічних особливостей життя населення.

Список використаних джерел:

1. Білявський Г.О., Фурдуй Р.С., Костіков І.Ю. Основи екологічних знань: Підручник. – К.: Либідь, 2004. – 408 с.
2. Джигирей В.С., Сторожук В.М., Яцук Р.А. Основи екології та охорони навколишнього середовища. Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, доп. – Львів, Афіша, 2000. – 272 с.
3. Димань Т.М.. Екологія людини. – К.: ВЦ Академія, 2009. – 376 с.
4. Заверуха Н.М., Серебряков В.В., Скиба Ю.А. Основи екології: Навч. Посібник. – Каравела, 2006. – 368 с.
5. Кучерявий В.П. Екологія. – Львів: Світ, 2000. – 500 с.
6. Малимон С.С. Основи екології. Підручник. – Вінниця: Нова Книга, 2009. – 240 с.
7. Статистичний щорічник Кіровоградської області за 2013 рік /За редакцією Л.Б. Дівель. – Головне управління статистики у Кіровоградській області. – 2014. – 501 с.